

Lilli Luuk

Kolhoosi miss

Teisipäev, 6. september

Jõest on peale kuuma suve saanud looklev nire kõrgete rohtunud kallaste vahel, vaid kaugemate heinamaade taga valvavad jahedad allikad hauakohtade sügavust. Astripeenrad jõeäärsete individuaalide aedades on veel lillades ja roosades õites. Pruun jõupaber uute õpikute ümber lõhnab... jõuliselt. Sel on soolakasmagus hõng nagu roostes suitsuahjust võetud kuumal, tahmase kamaraga singil. Koolikella plekist kõri väljutab ikka vana võigast heli, kuid midagi on sel sügisel ka teisiti.

Me nägime teda täna suurel vahetunnil, mina ja Liidia!

Läksime Liidiaga kamašokolaadi ostma ja juhus tahtis, et me õnnelikul hetkel poe uksest välja astuksime. Liidia jäi minu ees trepil järsku seisma, ma komistasin talle otsa, suu saepurukuiva maiust täis. Ime, et ma seda kurku ei tõmmanud, et ma poe kõrgest trepist alla ei kukkunud! Liidia vaarus korraks ettepoole, aga isegi ei vaadanud selja taha, ei pööranud pilku minu poole. Ja siis ma vaatasin ja nägin ka. Kahvatu šokolaad sulas mu peos, võib-olla pühkisin sõrmi ruudulise kooliseeliku voltidesse. Pingutasin silmi, et vaatepilt teisel pool poeesist murenevate betoonplaatidega kaetud platsi võimalikult selgelt kätte paistaks.

Tema! Ta peatus korraks meie pilkude ees, seisatas ja tema kõrged kontsad vajusid betoonplaatide mullastesse vahedesse, ta kasvas kõnni-teeplaatide vahelt välja nagu lill. Nagu sügisene jorjen. Millised sukad, sukkpüksid, Liidia! Musta pitsimustri pöörane, suuresilmaline koekiri, mustrite koketerii keerdus ümber ülisaledate säärite, kude kasvatas end üha kõrgemale ja kõrgemale mööda jalgu, ilma et kleidi piir ikka veel vastu oleks tulnud. Ja millise kleidi! Võimalik, et mu suu oli tobedalt lahti vajunud. Vahtisin nagu tõllakas, nagu viimane maakas. Lühike trikotaažkleit säras otsekui Leida lillepeenrad suve viimase pühapäeva hämaral õhtul ja muutis halli päeva kolhoosi söökla ees platsil valgemaks.

Ma olin sellist kleiti näinud ehk mõnes välismaa filmis. Või Liidia juures, Liidia madalas toas, üheskoos bussijaama juurest putkast tema taskuraha eest ostetud ja meie kätes kapsaks lehitsetud „Koti-Anttila“ lehekülgedel. Kaunidust hoidis talje ümber koos minu peopesa laiune, kleidist vaid tooni võrra tumedam lakknahast vöö, tihedalt läikivast plastmass-pandlast läbi tõmmatud. Peenikest rannet kaunistas kuuseroheline plastmassist käevõru ning saledad sõrmed lõppesid (oh!) väga pikkade ja kleidi toonis läikivate küüntega.

Selliste küüntega kartuleid ei rohi.

Uus juuksur vabastas end betoonplaatide klambrist ja lühikeste täpsete sammudega kõpsutas ta lõunale tulnud traktoristide ja kangete õlgadega kontorinaiste ristatud pilkude vahelt söökla trepist üles ning kadus meie vaateväljast.

Juuksed, Liidia, soeng! Kas sa ta soengut nägid ometi? See oli skandaalne. Suure soengu blondeeritud salgud olid kõrgunud, õõtsunud sileda lauba kohal, rikkalikud tumedamad lokid kooldusid kõrgete põsesarnade ja terava lõua ümber, lasksid välkuda suurtel säravatel rõngastel.

Järgnenud koolitundides ei näinud ma pudenevat kriidikirja tahvlil, ei kuulnud õpetaja monotoonset häält. Mil iganes ma silmad sulgesin, õõtsusid jälle mu ees blondeeritud salgud, kõrgele kammitud lokid. Suured juuksed, liiga kogukas soeng selle väikese keha kohta.

Neljapäev, 15. september

Juuksuritöökoda asub kolhoosikontori alumisel korrusel, uks on otse kassaluugi vastas. Kui me veel algklassides käisime, rippus suure ruumi otsaseinas tööeesrindlaste autahvlil ka Liidia ema pilt. Kaks korda koos seisavad traktoristid ja mehhanisaatorid palgasabas, kuni kassapidaja rahapakke loeb, ja hingavad oma mootoriõlist ja „Priimast“ või „Rumbast“ läbiimbunud kopsudesse hämaras koridoris hõljuvat lokivedeliku kanget, silmi vesiseks ajavat lõhna.

Õppisime eile õhtupoolikul Liidia juures ja laulsime suve lõpuks raadiost pähe jäänud isamaalisi laule. Jändasime vana talumaja madala köögi taga toas siinuse ja tangensiga ja pärast veidi pikemalt Liidia ema loki-tangidega. Liidial on jälle üks õmblustöö pooleli. Ta oli vanaisa vana nahkmantli pööningult alla toonud, õmblustest lahti harutanud ja endale hõlmadest seeliku tükid välja lõiganud.

„Nõukogude Naise“ lõikelehelte tapeeditükile kopeeritud lõiget oli ta lühemaks teinud. Liidial jagub kannatust selliste tegevuste jaoks. Eile Liidia õmbluskunst küll kahjuks toppas, sest üks vana „Singeri“ masina nõeltest oli mantli paksu naha sisse ära murdunud ja Liidia ema ei lubanud tal jalaga elektrimasinat kasutada. Lõhub ära. Sest Liidia võib ka paras koperdis olla. Käsivarrel oli tal sinine plekk nagu ploom. Ma ei küsinud, kas ta oli kukkunud või.

Näeb välja nagu „Viru“ lits.

Ütles Liidia ema. Mitte Liidia, vaid uue juuksuri kohta. Mina ei tea tegelikult, milline „Viru“ lits välja näeb. Kevadel Tallinnas klassiekskursioonil käies nägime hoopis punkareid Viru tänaval, riputasime end pilkudega nende haaknõelu täis lükitud, kirjadega üle soditud nahktagide, lakiga püsti aetud värviliste juuste külge, kuni buss aeglaselt üle munakivide loksus. Nende poiste lõuapärad olid ülbusest, üleolekust pingul. Tüdrukutel olid ümber puusade lühikesed, rebitud servaga teksaseelikud, jalas võrksukad. Silmi peitsid mustad, pliatsiga tõmmatud paksud jooned. Olime istmetel vaikselt, bussis oli palav ja ärev olla. Vaatasime Tallinna elu LAZ-i tolmusest aknast nagu kolmapäeval kultuurimajas filmi. Nagu salakütid Serengeti loomi.

Liidia läheb juuksurisse! Ta lausa särises seda öeldes, lõug püsti. Selle jaoks tema ema raha ei anna. Luba ammugi mitte.

Seda kuldset viljapõldu su peas võib vaatama jäädagi.

Olid klassijuhataja sõnad, kui ükskord Liidia juuksed tunnis lahti olid. Seda ei lubata tegelikult, koolis lahtiseid juukseid kanda. Ja see oli metafoor või midagi sellist, sest klassijuhataja on meil eesti keele õpetaja.

Liidia mõtleb midagi välja, ta on harjunud alati midagi välja mõtlema.

Laupäev, 24. september

Pisarad muudkui voolavad. Tulin teleka eest oma tuppä ära, et ema ja isa ei näeks. Et nemad ei peaks oma pisaraid peitma. Ülevus on kirjeldamatu. Kusagil mu kõhus loksus mingi teistsugune, tohutu jõud. Ma nagu lendaksin ise selle kerge rattaga, tiirleksin trekirajal, raja kohal nagu tugevate tiibadega lind. Isegi väljas mööda aknaklaasi voolavad pisarad! Sest kogu maailm nutab rõõmust tema üle. Ma tahaksin Erika sülle võtta nagu pisikese tüdruku, tema põsed taskurätikuga ära kuivatada, sasida ninaga tema juukseid, ja kallistada, kallistada, kallistada...

Helistan Liidiale, ta ema võtab vastu, ema hääl kõlab täna teisiti, sulghäälid on pehmed, kui ta Liidiat kutsub.

Teisipäev, 18. oktoober

Täna peale kooli sõitsime kahese bussiga linna fotoateljeesse pildistama. Liidial oli vaja uue soenguga pilti. Kooperatiivi putkas oli Poola kosmeetikat müügil küll, saime osta endale enne pildistamist veel pärlmutterhuulepulgad. Võrksukkpükse ega mingite mustritega ei olnud. Üldse ei olnud sukkpükse. Mul on suvist TPL-i kõplamisraha veel järel, Liidia oli isalt mõne rubla saanud. Mitte vähe vist, sest 21. juuni väljaku ääres tegime puhvetis pärast ka ploomimahhaga jäätisekokteilid, paksudes teeklaasides, kummalegi kaks. Fotograaf tuli aparadi tagant ja sättis ise Liidia juukseid, õlgu, kui Liidia pruunimust-rilise kardina ees toolil istus. Mees hoidis Liidia lõuga oma peos, niimoodi pihk ülespidi, kui ta tema kohale kummardus, sättima. Kui vari õigesti langeb, ei jää see mustvalgel pildil nähagi, tume verevalum kõrgel põsesarnal. Liidia vaatas julgelt silma, objektiiv, aga ta pole alati selline olnud. Võib-olla on see uuest soengust.

Ilmad on kõledamaks läinud, tuul võtab täna läbi mantli. Liidial on uus jope seljas, puhevil, ja roosad triibud varrukatel. Ta nägi üldse täna välja, nagu ta oleks Tallinnast.

Me tulime viiese bussiga tagasi ja seal kuulsin ka, kuidas Poe-Liina juuksuri kohta ütles. Mulle ei meeldi liinibussiga sõita. Sel talvel, kui Gorba Eestis käis, kui trügisime ühel veebruaripäeval riigipea korteeži vaatama samal väljakul (kas sa Raissa kasukat nägid, Liidia), ise impregneermantlites ja suusamütsides, selsamal talvel käisin ma iga jumala kolmapäev linnas pioneeride majas rühmajuhtide ringis. Kord õhtuse bussiga koju tagasi sõites istusid minu taha ja kõrvale ühed mehed. Kui buss sõitma hakkas, lõi see, kes taga istus, oma käed selja tagant ümber minu, surus kämmaldega läbi jope kõvasti otse rindadele ja tõmbas mind kõvasti vastu istme seljatuge. Viina- ja õllehais ajas öökima. Võib-olla oli oksehais ka. Ma ei saanud sealt ära tulla, see teine mees istus mu kõrval ja bussi istmevahe oli tihkelt seisjaid täis. Püüdsin ennast kuidagi eemale tõmmata, aga need käed muudkui tulid ja surusid. Katsusin siis vaadata aknast välja, ainult lumeta talve põhjatu pimedus oli higise aknaklaasi taga. Mees rääkis minuga midagi, see oli pigem mörin kui kõne. Kui buss keskuse poole keeras, ütles teine mees küll, lase nüüd tüdruk olla, või midagi sellist. Kartsin kõige rohkem, et nad tulevad minuga samas peatuses maha.

Prostituut. Kelle ees ta siin oma kondist perset omast arust keerutab.

Ütles Poe-Liina, et kostaks ikka üle bussi, ja ta lõualott võdis tagarääkimise mõnust. Süles oli tal pungil täis kilekott, mille sangad olid kleeplindiga tugevdatud, koti peale oli punaste tähtedega kirjutatud MARLBORO.

Kolmapäev, 19. oktoober

Hall, veniv ja rõõmutu päev. Liidia ei tulnud täna välja ega minu poole, mis sest, et ta pidi Mahavoki plaadi ära tooma. Ta ema on vist ikka soengu pärast vihane.

Et ta kooli ka ei tulnud! See on imelik.

Neljapäev, 20. oktoober

Liidia on haigeks jäänud. Ta ise ei tulnud telefonile, aga ta ema ütles.

Haige.

Ja pani toru hargile.

Esmaspäev, 24. oktoober

See ei olegi külmetus. Klassijuhataja ütles vahetunnis kellelegi, et Liidia olla kuuri alt riidast puid tuppä tuues pahasti kukkunud. Esimese libedaga. Koperdis, nagu ta vahel on.

Kolmapäev, 2. november

Ma tean, et ka Liidia põletab hingedepäeva õhtul toaknal küünalt. Tema toa aken avaneb vanasse hämarasse õunapuuaeda, tee peale tuli ei paista. Aed on suur, nende jändrike, sammaldunud tüvega õunapuude all kipub kõik metsistuma, vahel niidab Liidia isa vikatiga ka seal kõrge rohu maha, suvel on neil kapsa- ja kartulipõld niigi, loomade hein. Vanad pojengid õitsesid Liidia akna all möödunud kuumal suvel kiiresti ära, kõigepealt peenema varrega roosad ja siis lihavad, suureõielised valged, veripunase südamikuga.

Ema arvab, et on parem, kui ma praegu Liidia juurde ei lähe. Põletan keeruga küünalt vanal kuldäärega alustassil ja kuulan Madonnat, Liidialt laenatud kassetti. Ta sai sügislaadal kassetiärikatelt väga hea saagi, jah, selle kasseti üks pool lõpeb küll poole loo pealt, aga ikkagi!

Ma loodan, et hingedepäeval on siiski lubatud natuke tantsida.

Esmaspäev, 14. november

Muidugi ma võiksin kõhnem olla, kuigi mind keha pärast ei ole narritud. Ja uut trikood on vaja! Suveks. Ema ütleb muidugi, et ilusat pole niikuinii saada. Midagi pole kunagi saada. Helistasin laupäeval peale ülekande lõppu veel Liidiale. Õnneks võttis ta ise toru, vanemad olid vist magama läinud. Pahvatasin talle kohe mõtte välja. Ta peab kindlasti võistlustel osalema, kui kuusteist saab! Äkki võetaks teda isegi varem, juba järgmisel aastal? Liidia on minust pikem, rinnakas. Ja sõnakas. Ilusam kui Heli, ma arvan. Ka Liidia favoriit ei olnud Heli, talle meeldis Sigrid, kes sai pressimissiks, minu meelest oli ta jälle liiga tavaline. Meie juuksur oleks selles läikivas trikoos hea välja näinud.

Kõik, absoluutselt KÕIK arutasid täna koolis, kes kellele meeldis ja kes oleks ikka pidanud võitma, keegi oli tähele pannud, kuidas tumeda pea ja kõrgete põse-sarnadega teine printsess hammustas huulde ja hoidis nuttu tagasi, kui lindi ümber sai ja taipas, et ei võida.

Karla katedraalis, kogu eesti rahva ees kaotada on vist raske. Arvas klassijuhataja. Kuigi ta ju ikka võitis kolmanda koha, see Eha.

Teisipäev, 15. november

Meie klassis on pooltel poistel uus soeng. Pealt lühike, tagant pikk. Keegi ei lase enam kukalt nudida. Ema kurtis, et uue juuksuri juurde tuleb isegi tavaliseks lõikuseks aeg kinni panna, mitte ainult lokkideks, elavas järjekorras ei jõua ära oodata. Mine või tööajast linna. Sest linnast on hakanud rahvas siia käima.

Täna hommikul kooli minnes nägin, kuidas kontori koristaja pesi juuksuriateljee suurt akent. Väljastpoolt. Ta paljad käed punetasid ja ämber auras, kui ta redelil tasakaalu hoidis. Külmas õhus oli tärpentini lõhna. Miinuskraadid olid kindlasti, külmunud murukamar oli hommikul üleni hõbedane, asfaldil läikis must jää. Keegi oli öösel üle juuksuri akna pruuni põrandavärviga kirjutanud: LITS. Nii teati esimesel vahetunnil rääkida.

Kolmapäev, 16. november

Enne rahvatantsuringi istusin Liidia köögis pliidi ees madalal pingil ja ootas, kuni Liidia ema tema pikki, alaseljani ulatuvaid juukseid kammib. Liidia istus vanal vineerpõhjaga toolil, näoga akna poole, ma ei näinud ta nägu, kuid ma nägin aknaruutudest imbuvas valguses ta ema tugevat lõuajoont. Selle naise suu väändus, nagu oleks tal millestki keelel mõru maitse, kui ta järskude liigutustega Liidia pikki juukseid harjas. Hari jäi üha ja üha juustesse kinni, pikki ja heledaid, nagu valust krussi tõmbunud, rapsitud karvu heljus õhtupoolikul hämaras madalas taluköögis. Liidia õlad jäid ikka liikumatuks, keegi meist kolmest ei poetanud sõna või häälotsust, üksi toonesepi tiksutas vana palkseina sees ja ma arvasin kuulvat peanaha raginat. Me võisime tookord olla ehk kaheksa või üheksa aastat vanad. Vahel nüüdki, kui ma oma halvasti alluvaid juukseid harjan, tuleb Liidia kammimine mulle meelde ja ma tunnen valu juuksejuurtes, juure-sibulates.

Telekas näidati täna pärast kooli istungit, saadikuid. Valitses nagu mingi teine meeleolu. Tavaliselt sel kellaajal Eesti pealt saateid ei ole, aga telekas käis, ma jäin seisma ja vaatama, magusat moosivedelikku tilkus saialt punasele rüüvaibale, narmad kleepusid kokku. Üks pime naine koob siin neid vaipu tellimise peale.

Inimesed, me ise ka ei taipa veel, millega me täna hakkama saime.

Ütles keegi puldist ja telekapilt hüppas ja võbeles.

Liidia oli täna lõpuks koolis tagasi.

Neljapäev, 24. november

Klassiõhtule Liidia ikkagi ei tulnud, pean talle homme reportaaži tegema. Kes kellega tantsib, kuidas poisid kindlasti mitmekesi vetsus käivad ja iga korraga üha julgemaks muutuvad, tantsu ajal lähemale tulevad, kuidas nende käed higiseks muutuvad. Kes tüdrukutest on endale sinimustvalge peapaela kudunud. Pealegi õmbles ema lõpuks mulle ka seeliku valmis. See on tumedast teksa moodi kangast, päris kitsas, külje pealt lukuga, aga mitte nii lühike, kui Liidia oma tuleb. Plaanin selle ise pesuvalgendiga heledamaks kulutada nagu kivi-pesu. Ema ei tea nii hästi neid asju.

Koolimajas on õhtuti, kui hämarates koridorides on kõik päevased tuled kustutatud ja lärm vaibunud, hoopis teistmoodi olla. Siis on see salapärane, vaikne paik. Isegi see muusika, mis tuleb eesti keele klassist, kus katsetatakse esmakordselt korvpallist ja peeglitükkidest liimitud diskoke-ra, kostab pikka koridori justkui kusagilt kaugelt. Vaatasin tükk aega päris üksi ühest pimedusest teise, õue, esimesi lumehelbeid hõljus laterna-sõõris, aga kollakast valguseringist väljapoole jääb ikka ainult kõige mustem hilissügisene pimedus.

Pühapäev, 27. november

„Noortestudio pärastlõunas“ esines üks eesti rokkansambel, kus süntesaatorimängijaks oli blond naine, kellel oli TÄPSELT Liidia soeng ja sirge nina. Tema põskedele ja laugudele oli midagi säravat pandud. Ansambli meestel olid seljas rahvariidesärgid või midagi sinna poole, bassi-mehel Mulgi kuue moodi ürp. Muusikaga ei läinud see nii väga kokku, võib-olla läks sõnadega. Igatahes naine ei olnud seda riiete värki kaasa teinud, tal oli ikka lumipesu teksatagi ja väga lühike seelik paistis kõrgete jalgadega süntesaatori alt. Ta oli sama peenike kui juuksur.

Oleksin võinud Liidiale helistada.

Esmaspäev, 5. detsember

Kakskümmend neli, kakskümmend viis, jõuad küll rohkem! Kes sul SIIS jalgu hoiab, kas isa hoiab jalgu või?

Liidia käeluu oli päris kinni kasvanud, see õnnetu mõra. Rõugearmide ja läikiva pealaega kehalise õpetaja meelehärmiks ei pidanud Liidia seda kõike täna kaasa tegema. Võis istuda pikal võimlemispingil ja vaadata meid, teisi tüdrukuid, kõvadel mattidel aelemas. Liidia nägu oli kuidagi kõhmem, täiskasvanulikum. Ilus. Vähemalt üheks korraks oli ta sellest pääsenud, lõpututest kõhu-lihaste seeriastest ja tirelitest saali rebenenud õmblustega, haisvatel mattidel, rahvastepalli peapõrutustest ja kaenlaaluste higist, mida viimastel kuudel on tulnud külma veega maha pesta.

Rääkis talle pesuruumist tulles, mida mu ema oli lugenud lehest. Et kuskil Virumaal on suur kaevandus terve novembri põlenud, tuli on maapinna all lõõmanud juba kümneid päevi. Seisime Liidiaga peale viimast tundi koolimaja ees õhukesel lumel, koolikotid õlgu rõhumas, ja kujutlesime võidu, kuidas külma kamara, laguneva asfaldi, keldrikorruse käsi-tööklassi, meie kortermaja röske keldri, iga viimase kui hõõveldamata laudadest uksega keldriboksi betoonpõranda all kõik juba ammu tasakesi, salatules hõõgub.

Kas põrgu on olemas, Liidia? Aga jumal? Viimasel aastal on paljud koolis hakanud arvama, et on.

Teisipäev, 13. detsember

Koos Liidiaga on parem. Sai teoks meie hoolega plaanitud kinoskäik. Minu ema teadis, et läheme linna kinno, raha andis ka, aga ma ei öelnudki talle, mis filmi vaatama. Kolhoosi kultuurimajja tuleb küll kolmapäeviti kinoauto, aga kõige paremaid filme paraku maale ei tooda ja „Väikest Verat“ näidatakse ainult linna kinos. See kino on tegelikult üks madala ärklikorrusega pikk puumaja, saalis kõval puutoolil istujat lämmatab niiskete mantlite, kõdu- ja higilõhn. Vahel ka kärsahais. See tuleb filmilindist. Film on alla 16 aasta keelatud, aga mina, jah, mina ütlesin seekord Liidiale, et pole vahet.

Tema näeb vanemgi välja kui mina. Rahvast oli meeletult, kassa ees trügiti, küünarnukid õieli ja mantlinööbid eest.

Kas pornograafiat vaatama, ise alaealised.

Keegi ei küsi meilt seda, keegi ei küsi midagi.

Peale seanssi külmetas väljas juba korralikult. Bussijaama hoone raske puust uks oli lukus, enam ei pääsenud kõvadele pruunidele puupinkidele sooja, kõik bussid olid ära sõitnud.

Liidia pilk oli läinud ära kaugele, teisele poole bussijaamatagust tühermaad, väljapoole laterna tuhmkollast valgussõõri.

Ma võin kuhugi tönki minna, ühikasse, Tallinnasse, Juhkentali.

Minu kurku tuli ängi klimp, kui Liidia seda ütles, koolipäevahommiku tavaline midagi-on-halvasti-tunne. Mõtlesin Vera vanemate, Vera isa, Liidia ema peale, kuigi ei oleks tahtnud, üldse ei oleks tahtnud. Oleksin tahtnud hoopis mõelda Vera soengu ja armumise peale.

Pärast lõpuaktust olen ma siit läinud, ütles Liidia. Mu hambad lõgisesid.

Kodust ära, oma elu peale.

Liidia ema räägib kogu aeg Liidiale, minu kuuldes räägib ka, kuidas tema oli juba viieteistkümnendaastaselt oma elu peal, tehnikumis, farmis, palgalehel. Klassijuhataja oleks ainult pahane. Et keskkool ära jääb. Liidia on mates siiski kõigist teistest peajagu üle, käib rajooni olümpiaadidel.

Sõitsime erataksoga koju, see oli beež null üksteist, olid pandud uued karvased istmekatted. Isa oli Liidiale ikkagi raha andnud, ta teeb seda vist ta ema eest salaja. Laudas on ka head palgad, aga Liidia emal on põhimõtted. Mardipäeval, kadripäeval on tuled kustus, kojauks lukus. Niisama ajavad köögi pori täis, anna neile maiustusi, õunu, pärast loobivad koolis nendesamade õuntega. Tulime mõlemad Liidia kodu teeotsas autost välja, taksojuht oli jutustanud terve tee, pielnud Liidiat, kes esiistmel istus, küsinud filmi kohta.

Kas näidati siis tisse?

Liidia madala maja köögiakna tuli paistis kõrge kuuseheki varjustki suure tee peale ära.

Liidiale oleks parem, kui ta läheks oma elu peale.

Liidia seisis teepeenral, tamme all, üks jalg kraavis, tegi endale kätega sooja.

Kas tohin ööseks teile tulla?

Kõndisime koos pimedas mäest alla uutekate poole, tähine taevas tõotas külma ööd.

Neljapäev, 15. detsember

Imelik, et Liidiat täna hommikul koolist tagasi ei saadetud. Ta on hull! Klassijuhataja oli eesti keele tunnis nähtavalt ärritunud ja poisid keerlesid kõik vahetunnid meie lähedal. Isegi vetsu ei saanud minna rahulikult juttu ajama. Seeliku pärast. See sai ikka üsna lühike. Liidial on ilusad jalad, sirged ja piisavalt pikad, Liidia saadab kõik sinna, kuhu vaja. Must nahk on pingul ümber puusade, soeng hoiab

super. Ta näppab ema tagant „Elnetti”, kindlalt. „Mai” on nagu mööblilakk, kui hooletumalt pihustad, on juuksed kohe pulkas. Koolipluus tal vähemalt oli.

Peaksin nüüd veel enne ööd Liidiale helistama. Peaksin küsima.

Kust Liidia seda lauvärvi sai.

Sinikat varjad vä. Küsis üks kaheksanda toll.

Reede, 30. detsember

Tulge kõik see kes vaid tahab tulge kõik kel pole raha tulge kõik vaesed ja rikkad...

Astusin vana aasta eelviimasel päeval veel Liidia juurde sisse. Tahtsin kindel olla, et Liidia ikka tuleb homme õhtul kontori ette kolhoosi suure kuuse juurde. Kõrgel puul põlevad juba mitu päeva sinised, punased ja rohelised pirnid ja poest saab osta nääriloterii pileteid. Päril paljud pered tõid sel aastal kuused varem tuppa kui tavaliselt, aga suur pidu on ikka harjumuspäraselt vana-aasta-õhtul.

Liidia ema magas köögilaua ääres, juuksed kummirullidele keeratud, pea puhkas suurevõitu, pikkade tugevate sõrmedega kätel, kergelt lõtvunud põsk vakstu kleepuval ruudumustril. Liidia oli just koristanud, pühkis veel konid plekist kühvile ja viskas pliidi alla, pani briketti juurde, pruuni puru jäi heledatesse juustesse, kui ta salke silmilt lükkas.

...sa leiad taeva igavese elu... Muusika tuli Liidia toast, kassetmakis helises Sõnajalg neljal häälil. Panime ukse vahelt kinni ja hakkasime ümarate nurkadega, ajast tuhmunud peegli ees meiki tegema. Taevas oli täna madal, ei olnud seda pidulikku vana aasta ärasaatmise tunnet, kuigi paks lumi on ju maas. Aga vana maja toas oli mõnusalt soe, soojem kui kodus, viimasel ajal tuli kortermajades pidevalt soojakatkestusi ette. Tähendab, Liidia oli jõudnud ka ahju kütta.

Üürgasime muusikale täiest kõrist kaasa: sa leiad looja, igavese isa... Liidia isa ei olnud veel töökojast tulnud, tööpäev on ju ikka. Isa on Liidial alati kaua tööl. Liidia käis väiksena sellises lasteaias, kuhu ema viis esmaspäeval ja järele tuli alles reedel. Mina ei teadnud, et ka sellised lasteaiad olemas olid, enne kui Liidia rääkis, enne kui me sõbrunesime. Me kohtusime alles esimesel koolipäeval, mina ja kuldsete paksude patsidega Liidia. Kuigi nende vana maja on tegelikult üsna uutekate lähedal.

Äkitselt ilmus uksele Liidia ema, tahtis vist Liidiale midagi öelda, märkas mind, vakatas. Vaatas, nagu ei näeks selgelt. Kõikus. Ja tõmbas ukse sama järsult kinni. Vaatasime Liidiaga teineteisele otse silma, Liidia hakkas järsku kurjalt naerma, naeris ja tõmbas samal ajal musta pliitsiga silma alla joont. Ta õlad lausa vappusid ja ma kartsin, et ta torkab endale pliitsiga silma. Läksin ukse juurde ja lasin raskel, kunagi külasepikojas taotud uksehaagil raudsesse vastusesse kukkuda.

Neljapäev, 5. jaanuar

Koolivaheaeg saab tegelikult varsti läbi.

Täna oli Liidia emal jälle hall pilk. Ta oli vana, kuigi ta on aastatelt noorem kui minu ema. Suujoon oli kitsam, sigaretikurrud ülahuule kohal sügavamad kui muidu.

Lapsed teevad ruttu vanaks.

Mine sauna, Liidia on seal.

Mulle ta vahel isegi naeratab, aga Liidia on see, kes on oma ema vanaks teinud. Rikkus ema elu ära. Tehnikum jäi pooleli, haridus saamata, elu läheb laudas lehma taga mööda.

Sauna eesruumi uksel lõi vastu kange valgendaja lõhn. Riputasin jope varna. Vanade saunavihtade kõrval maas vedeles tühi pesuvalgendaja pakike kirjaga „Lilia-3”. Saunaahi küdes, pesuvalgendaja lõhn segunes niiske puu põlemise, vanade kopitavate saunavihtade ja liguneva pesu lõhnaga. Liidia oli teksad juba küürimisresti peale laotanud ja määris kanget lahust püksisäärtele. Seda, kaua hoidma peab, ei teadnud meist kumbki. Seda pidi jälgima. Istusime hämaras leiliruumis, kus oli soojem, ja ootasime. Liidia oli vaikne, keskendunud. Ta ongi enamasti selline. Tegutseb rahulikult, vahel tõmbub päris endasse. Ja siis üllatab. Nagu nüüd selle pooliku „Tallinna” pakiga. Liidia ema on temperamentne, äkilise loomuga. Segatud veri. Isa on rohkem Liidia moodi. Kükitasime sealsamas saunahju ees, konid viskasime tulle. Liidia ütles, et kindlalt ei tule keegi segama, kui on teada, et mina temaga olen. Liidia ütles, et ta tahaks vist armuda. Aga kellesse, Liidia, kellesse?

Oli viimane aeg püksid ära loputada. Need jäid sauna kuivama.

Kolmapäev, 11. jaanuar

Suvevaheaeg on lõpuks käes. Me Liidiaga oleme otsustanud kodust põgeneda, et Tallinnas missivõistlustel osaleda. Saame kokku teisel pool suurt teed heinamaal, puhkame seal, lebame juunikuumas heinahunnikus, värsket heina sooja hõngu on igal pool ja ümmargune täiskuu valab kõrgest taevast valgust heinamaa ja meie peale. Liidia suurte juuste ümber on kuuvalguse hõbedane sõõr. Meil mõlemal on nüüd uus soeng. Kõrvarõngad pitsitavad kõrvu.

Jõe öiselt külm vesi lõhnab väga lähedal.

Unest ärgateski oli mul veel hea meel, et Liidia on minuga. Et ta on kindlas kohas.

Neljapäev, 2. veebruar

Täna Liidia pool õppides leidsin vene keele vihiku vahelt ühe ümbriku. Tavaline kirjadeta ümbrik, valge, seest lillakas, selline, millega vahel sugulastele matuse-fotosid jagatakse. Ümbrikus oli pakk must-valgeid ülesvõtteid. Liidia oli üle õue vetsu läinud.

Ma võtsin terve paki korraks ümbrikust välja. Ma ei olnud neid pilte varem näinud, kuid soengu järgi sain aru, need peavad olema selle talve fotod.

Vaatasin ainult kolme pealmist ja panin siis fotod kiiresti ümbrikusse tagasi, ümbriku vihiku vahele, vihiku lauale, Liidia asjade alla. Võib-olla mu käed värisesid natuke, kui toauks käis. Hakkasime matemaatikat õppima ja muudest asjadest ei rääkinud.

Neljapäev, 23. veebruar

Minu ema seisukoht on, et ta ei süüdistata Liidia ema. Sest see on haigus. Ja Liidia emal on raske elu olnud. Tema süüdistaks nagu Liidia isa. Ja ma ei saa sellest aru.

Kuidas kehalise kasvatuse õpetaja kaasa muigas, kui lapsed riietusruumis osutasid ja naersid siniseid jälgi Liidia valgetel sirgetel jalgadel. Tegi nalja. Sellest ei saanud ma aru. Üheksa-aastane Liidia ütles, jah, see on elektrikannu juhe. Ei ole kerge olla Liidia ema.

Reede, 3. märts

Täna koolis läks vene keele õpetajal tund käest ära. Ta on nooreke. Maakooli on õpetajaid raske leida. Igal juhul see on otse peale keskkooli värvatud ja närvid ei pea tal üldse vastu. Käi kitse vittu.

Üks poiss ütles nii keset tundi selges eesti keeles. Selle peale saimegi teada, kuidas me KÕIK oleme traktori taga purjus peaga tehtud ja viimase kui ühe meiesuguse imbetsilli koht on Imastus, mitte normaalsete laste koolis. Siis läks õpetaja ukse paukudes klassist välja ja enam tagasi ei tulnud. Kui ta eelmisel talvel meile saabus, tundus ta äge. Ikkagi noor, enda õmmeldud riided, soeng. Aga. Kõik said aru, et ta ei taha siin olla. Teeb aega parajaks, enne kui kuskil mujal päris elu algab.

Kui isa joob, põleb pool maja, kui ema joob, põleb terve maja.

Ütles klassijuhataja viiendas klassis, ta kaotas hetkeks enesekontrolli, kui istusime kogu klassiga kolhoosi bussis, buss seisis ikka veel Liidia teeotsas, bussijuht lasi bussil käia ja diislihaig tungis bussi ja raske oli hingata ning äsja vooditest välja aetud ärevad poisid kippusid inetusi ütleva. Me olime tookord ekskursioonile sõitmas, see oli pikk teekond, oli tarvis praamile jõuda, kõik teadsid, et me peame kooli juurest varahommikul startima, täpsed olema. Kõik emad teadsid.

Sina oled ta pinginaaber, jookse, koputa aknale. Ärata ta üles.

Neljapäev, 9. märts

Lumi sulas pärast naistepäeva vulinal, saapad ja sukapükste põiad olid koolist tulles läbi vettinud ning juuksuri aknad seestpoolt papiga kaetud. Valgele uksele koridoris oli knopkadega hooletult kinnitatud silt SULE-TUD.

Ematöö juures räägiti inetutest kirjadest. Ukse alt libistati sisse, pandi koridori postkasti. Et keegi oli kõndinud nende pikkade jalgade kannul mitmel öhtul läbi koolipargi, trepikojani. Keegi oli haaranud koridoris õlgadest, kähistanud kõrva sisse, võib-olla oli seal masinaõli- ja viinahais. Oli lükanud vastu trepikoja seina krobelist krohvi, põsk sai kriipida, kõrvarõngas kukkus trepile.

Mis imeloom ta enda arvates on, mingi printsess või, kuradi kolhoosi miss.

Mäletan seda lauset, rämedat naeru sööklajärjekorras, sõnadel oli rääsunud rasva ja nõudepesulapi imal lõhn.

Roosad ja punased nelgid ema vaasides on nagu sakris peaga, natuke nõutu olemisega tüdrukud. Eile olid kõik peod ja vaasid neid täis, neid omamoodi lilli. Järsku tulid meelde fotod Liidia lauashtlis, paks ümbrik matemaatika vihiku vahel. Ehk lasi ta need teha, sest missivõistlusele pääsemiseks peab tüdruk kõigepealt endast pildid saatma. Lisaks portreele on vaja ju ka täispikkuses fotot. Kogu kehast.

Neljapäev, 13. aprill

Nelgid, lillekuhilad, nelkide taga näod mitmes reas ja need olid puha naiste näod, naiste ja tüdrukute. Võib-olla oli mõni mees ka, aga ajalehefotod on alati nii hägused. Ma ei olnud varem selle peale mõelnud, aga emal on Žiguli pagasnikus väike labidas. See on sellepärast, et talvel saaks autot välja

kaevata, kui suuremate tuiskudega teed umbe lähevad. Või kevadel lagunevad, suure vihmaga võib juhtuda, et jääd põhja peale kinni, mutta.

See ongi sapöörilabidas.

Neid ajalehefotosid vaadates, lugedes tuli meelde see ema labidas, aga ma ei hakanud garaažide juurde minema, et täpsemalt järele vaadata. Teadsin niigi, et vars on lühike, servad teravad. Ema saaks sellega ennast ka kaitsta, kui vaja. Kui läheb nii, et on vaja.

Laupäev, 27. mai

Meie, tüdrukud, paneme lõpuaktusel selga musta seeliku ja valge pluusi. Mulle teeb ema seeliku ühest ammu kappi varutud, õiget aega oodanud kleidiriidest. Kui tal ainult rohkem vabu õhtuid oleks! Need kodanike komiteed on võtnud tal maikuus kõik vaba aja, õhtud ja päevad. Liidia õmbleb endale ise. Õmblusmasina ümber kuhjub musta villast ja kreppi, musta sitsi ja siidi. Liidia tõmbab valge õmbluskriidiga mustale kangale jooni. Surnud vanaema vana riidekapp tema toas näib olevat põhjatu. Siis on nende majal veel pööning, kõik need kummutid ja vineerkohvrid. Ja lauda kõrval lagunev ait. Pikkadel sügisõhtutel proovisime vahel neid riideid tundide kaupa selga, kuivatatud lavendli ja kopitusehõng segunes toas juukselaki ja Liidia ema Leningradist toodud lõhnaõliga. Roosilised käsitsi õmmeldud sitsikleidid, pihast kitsad, värvilised gaasrätikud, rasked villased kostüümijakid muutsid meid võõraiks, varaküpsenud orbudeks, võõbatud huuled väikesteks raskete vatist õlgadega naisteks. Keerutasime vahel Liidia peegli ees, kuni aknad tõmbusid mustaks, väljas läks hämaraks, köögist hakkas tulema soolaliha praadimise lõhna ja õhtu edenedes üha valjenevaid hääli ning ma hakkasin kartma pimedat koduteed. Siis võttis Liidia külmast eeskojast kandilise taskulambi, pani kummikud jalga ja saatis mind mööda pilkast teed, poriseid rööpaid, kuni mäe peal uute-kate tuled paistma hakkasid.

Teisipäev, 30. mai

Õppisime matemaatika eksamiks ja päevitasime Liidiaga oma lemmik-paigas, seal, kus jõgi heinamaade vahel pöörab.

Maipäikese soojus kompas ettevaatlikult meie kahvatuid kehi pleekinud päevatekil.

Eredate fotolampide all keha sirutub, muutub, see on järsku täis kasvanud, valmis keha, sirgunud ootamatult kiiresti nagu tomatitaim kevadisel aknalaual valguse ja soojuse käes. Iga päev, selle piinlikkus ja alandav ebatäius on peitu läinud varjusesse, liigutuste kohmakus kadunud kumerustesse, naha või fotopaberi läikivasse siledusse. Aparaat on koorinud kehalt puudutust kartva, aina varjamist vajava naha, uus Liidia keerab siin ennast kestast välja nagu uss kevadisel raiesmikul. Ja ma tahan ja ei taha vaadata. Aga tema vaatab mulle otsa. Liidia ei karda isegi sellistel piltidel otse kaamerasse vaadata. Mina olen jälle tagasi vana veehoidla kipakas, murduvate astmetega hüppetornis kuuenda klassi suvel, külm kivi kõhus ja kindla teadmisegega, et hüpata ei tohi. Tookord Liidia hüppas. Ja hüppas jälle.

Ta hüppab jälle. Ja mina saan ainult oodata, et ta pinnale tuleks. Tema ema ei tohi teada, äkiline, nagu ta on. Keegi ei tohi kunagi midagi teada.

Enne minekut katsus Liidia veel vett, ukerdas paljajalu pehmel mäta-kaldal.

Neljapäev, 8. juuni

Keerutan telefoniketast, sõrm takerdub numbrit valides aukudesse ja apa-raadi toru on jõuetus peos raske nagu kirves. Kuulen pikka kutsuvat tooni, aga keegi ei vasta. Panen toru hargile ainult selleks, et hetke pärast kõike korrata.

Laupäev, 17. juuni

Rajoonileht on juba mitu kuud uue, vanaaegsust hõngava nimega. Pilt, mis üleilses lehes avaldati, on seesama foto, uue soenguga ülesvõte. Tehtud oktoobris, tol korral, kui me Liidiaga koos linnas ateljees käisime.

Saleda kehaehitusega, poolpikad heledad juuksed, hallid silmad.

Seljas võib olla varrukatriipudega nailondressipluus, lühike seelik, jalas madalad kingad.

Kes on teda näinud?

Trükivärv valgub pehmel paberil laiali, raster muudab näojooned kaledaks. Silmad upuvad udus nagu jõekaldad varahommikul.

Kolmapäev, 21. juuni

Enam peaaegu ei lähegi pimedaks.

Kondasin täna veel hilja õhtul kolhoosi heinamaa taga jõe ääres, Liidia maja lähistel. Koolmekoha juures on ka kuumal suvepäeval jahe. Jõgi voolab siin sügavamal rohuses sängis, peegeldused toovad taeva maa juurde. Otsijate ära tallatud heinamaa servas on rohi hakanud end taas sirgu ajama.

Mulle meeldib, kui taevas on kõrge. Mõnel varasuvisel õhtul, kui kolhoosi kortermajade vahel lõhnab värske niiduse ja niiske mulla järele, vaatan üles, mu pea vajub kuklasse ja ma lendan või kukun. Kukun taevasse. Jõe äärest tulles olid meie kohevile aetud juustel võilillepärjad, maiõhtu siniroosa taevas kumises ja puud olid vahepeal välja ajanud rohelisi niiskeid lehti. Kui me pea kuklasse ajasime, kukkus Liidia kollane kroon ta paksudelt juustelt kevadisele rammusale rohule.

Liidia ei tulnud lõpuaktusele, matemaatika eksamile. Miilits käis koolis ja meil kodus. Ja mina käisin miilitsas. Ma rääkisin neile kõik, mida ma teadsin, mida Liidia plaanis. Et Liidia ise tahtis ära minna, oma elu peale.

Kas ma oleksin pidanud rääkima fotodest? Liidia oli neil piltidel ometi ilus, kuigi ma esimese pilgu pidin ära pöörama, nii julge oli Liidia, nii kartmatu ta keha. See oli lihtsalt mulle võõras, teistmoodi ilu. Teisiti vaadatud Liidia. Tema terav lõug oli kaamera poole püsti, varjudega kaetud ja valgusega voolitud, valgusest ja pimedusest oli tehtud SEE Liidia, taustaks fotoateljee tumeda mustri- ja kardini.

Mis siis, kui Liidia ema need leiab, oli olnud mu mõte tol õhtupoolikul, kui ümbriku ruudulise vihiku vahele vaikselt tagasi panin, Liidiale ütlemata.

Nad ei küsinud ju. Liidia, kas sa oleksid tahtnud, et ma räägin?

Tume vesi keerutas hiliste sirelite pleekinud õisi, kui jõekaldast üles ronisin. Külma õhku kerkis pahvakuna jõesängist nagu sügav hingetõmme ja korraks tundsin Liidiat siinsamas, enda kõrval.

Nad ei küsinud, Liidia.

Mina ei küsinud.

Hein on neil heinamaadel nüüdki veel niitmata. Udu kogunes. Tennised olid õhtukastest läbimärjad, kui suure tee äärde jõudsin. Asfalt andis veel päeva-kuuma välja, aga mina värisesin üle tee minnes. Liidia maja köögiaknas põles tuli. Kõndisin mööda kitsast kruusateed lähemale, päris nende kuuseheki juurde. Liidia isa istus köögilaua ääres ja vaatas läbi tolmuise aknaruudu mulle otsa, ilma et oleks mind näinud. Sealt, vana hõreda kuuseheki alt, kus mu märgi põski katab katkendliku ämblikuvõrguna Liidia isa tühi pilk, ma enam ei liigu. Aknale ei koputa keegi.